

DOI [https://doi.org/10.32405/2522-9958-7\(36\)-9-22](https://doi.org/10.32405/2522-9958-7(36)-9-22)
УДК 351.1

Антонова Олена Ростиславівна,
кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри парламентаризму та
політичного менеджменту
Національної академії державного управління
при Президентові України,
Київ, Україна.
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6575-7915>
elenrostan20@ukr.net

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ УЧАСТІ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ У РЕГУЛЮВАННІ ПИТАНЬ ШЛЮБУ І СІМ'Ї

Анотація. У статті розглянуто конституційно-правові засади участі Президента України у регулюванні шлюбу і сім'ї, зокрема визначено, що безпосередньо функцію Президента України у сфері регулювання шлюбу і сім'ї конституційно не визначено.

Роль Президента України у регулюванні шлюбу і сім'ї полягає в тому, що відповідно до Конституції України він: а) є гарантом конституційних прав і свобод людини і громадянина, тому зобов'язаний забезпечувати державну охорону сім'ї, дитинства, материнства і батьківства, соціальний захист та належний життєвий рівень сімей (ст. 102); б) дбає про національну безпеку України, тому повинен уживати всіх необхідних заходів з усунення загроз стабільності в соціальній сфері суспільства, зокрема: неефективну державну політику з подолання бідності; розбалансовану систему соціального захисту населення; загострення демографічної ситуації; зростання дитячої бездоглядності, безпритульності, бродяжництва (ч. 1, ст. 106). Встановлено, що для регулювання питань шлюбу і сім'ї утворено: а) інститут Уповноваженого Президента України з прав дитини, який зобов'язаний оперативно реагувати на факти порушення прав дитини; б) Громадську консультативну раду з питань захисту прав дитини як рівноправного партнера держави у формуванні і реалізації сімейної політики. Пріоритетне місце у регулюванні сімейної політики належить Уповноваженому Президента України з прав дитини, який здійснює постійний моніторинг дотримання в Україні конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері та внесення в установленому порядку Президентові України пропозицій щодо припинення і запобігання повторенню порушень прав і законних

інтересів дитини; внесення Президентіві України пропозицій щодо підготовки проектів законів, актів Президента України з питань прав та законних інтересів дитини; здійснення заходів, спрямованих на інформування населення про права та законні інтереси дитини. Громадська консультативна рада з питань захисту прав дитини виступає рівноправним партнером держави у вирішенні соціально-економічних, гуманітарних і політичних проблем. Це дає змогу, по-перше, звільнити державу від виконання окремих надмірно обтяжливих для неї соціальних завдань із збереження високих соціальних стандартів для населення; по-друге, легітимізувати рішення органів державної влади (враховуючи потреби населення).

Ключові слова: сім'я; сімейна політика; Уповноважений Президента України з прав дитини; щорічні послання до Верховної Ради України; конституційні повноваження.

1. ВСТУП / INTRODUCTION

Постановка проблеми. Особливе місце в системі органів державної влади, що забезпечують конституційно-правове регулювання шлюбу і сім'ї, належить Президентіві України. Проте безпосередньо функцію Президента України у сфері регулювання шлюбу і сім'ї конституційно не визначено. Вона впливає з його правового статусу, який наділяє Президента України повноваженнями, згідно з якими він впливає на діяльність усіх органів державної влади.

Роль Президента України у регулюванні шлюбу і сім'ї полягає в тому, що відповідно до Конституції України він: а) є гарантом конституційних прав і свобод людини і громадянина, тому має забезпечувати державну охорону сім'ї, дитинства, материнства і батьківства, соціальний захист та належний життєвий рівень сімей (ст. 102); б) дбає про національну безпеку України, тому повинен уживати всіх необхідних заходів з усунення загроз стабільності в соціальній сфері суспільства, зокрема: неефективної державної політики з подолання бідності; розбалансованої системи соціального захисту населення; загострення демографічної ситуації; зростання дитячої бездоглядності, безпритульності, бродяжництва (ч. 1, ст. 106) [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним підґрунтям для дослідження слугували наукові праці таких учених, як С. Вакуленко [2], Г. Кришталь [3], Л. Мельничук [4], А. Мішина [5], С. Ничипоренко [6], І. Семенець-Орлова [7], І. Чеховська [8] та ін.

Незважаючи на значний науковий доробок з проблематики, кожен із дослідників звертав увагу лише на окремі аспекти у сферах цивільного,

сімейного чи адміністративного права.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Метою статті є конституційно-правовий механізм участі Президента України у формуванні сімейної політики.

Відповідно до зазначеної мети у статті поставлено такі **завдання**: визначити роль Президента України у регулюванні шлюбу і сім'ї; проаналізувати діяльність інституту Уповноваженого Президента України з прав дитини та сферу впливу громадської консультативної ради з питань захисту прав дитини на формування і реалізацію сімейної політики.

3. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ / THE THEORETICAL BACKGROUNDS

Компаративний аналіз наукових концепцій до проблеми формування і реалізації сімейної політики дав змогу застосувати потенціал системного підходу, визначити конституційно-правові засади діяльності інститутів президента України.

Очевидно, що використані у статті поняття «сім'я», «сімейна політика» можна розглядати як педагогічну, психологічну і соціологічну категорії. Їх поєднання дає можливість збагатити науку державного управління.

Так, поняття «сім'я», зокрема, філософією сприймається як «найважливіша форма організації буття»; соціологією – як «специфічний соціальний феномен»; публічним управлінням та адмініструванням – як «невід'ємний елемент державної політики»; демографічною наукою – як «відтворювальна структура населення»; економікою – як «господарська виробнича одиниця»; педагогікою – «як фактор формування особистості»; правовою наукою – як «правовідносини між подружжям, між батьками і дітьми» тощо. Отже, сім'я – це багатоаспектне поняття.

Таке визначення є особливо важливим на сучасному етапі розвитку суспільства, коли спостерігається криза сім'ї, яку характеризує зниження рівня народжуваності, ролі сім'ї у вихованні дітей; зростання кількості розлучень, неповних сімей, позашлюбних народжень; зниження демографічних показників; збільшення частки громадян похилого віку щодо працездатного населення, сімейних дисфункцій тощо. Така ситуація склалася через суперечності, що виникли між реальними можливостями сім'ї й обов'язками, які на неї покладає держава. Відповідно до ст. 51 Конституції України сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою. Ці положення мають особливе значення з погляду відповідних зобов'язань держави перед сім'єю, її членами та суспільством.

Інструментом реалізації цих зобов'язань є сімейна політика, що має

впливати на забезпечення сприятливих умов для розвитку сім'ї та її членів.

4. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH METHODS

Для вирішення поставленої мети використано комплекс загальнонаукових, спеціальних методів, зокрема: аналіз і синтез – застосовувався для порівняння вітчизняного і зарубіжного законодавства; категорійно-семантичний аналіз – надав можливість поточнити і розширити зміст понять «сім'я», «сімейна політика»; індуктивний метод – забезпечив експертне оцінювання стану сімейної політики за час незалежності; діалектичний метод – забезпечив формування цілісного і системного уявлення про закономірності та сутнісні характеристики забезпечення сімейної політики, обґрунтував взаємопов'язані принципи дослідження (системності, ресурсності, сімейноцентричності і динамічності статусу сім'ї); емпіричний метод – допоміг зібрати інформацію, яку містять президентські послання; інституціональний підхід – сприяв систематизації інститутів формування й реалізації сімейної політики в Україні та класифікації інститутів президента.

5. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH RESULTS

Зміст участі Президента України у регулюванні шлюбу і сім'ї передають щорічні і позачергові послання до Верховної Ради України (п. 2 ч. 1, ст. 106 Конституції України), в яких викладено позицію президента з основних напрямів внутрішньої та зовнішньої політики або інформацію про важливі рішення, ухвалені ним відповідно до його конституційних повноважень.

Зокрема, президентські послання визначають пріоритетні напрями у забезпеченні сімейної політики [9], [10]. Однак ці напрями в історії незалежної України не були послідовними, натомість залежали від визначеного президентом країни політичного курсу. Так, у 2001–2004 роках пріоритетом Президента України Леоніда Кучми була політика, що спрямовувалася на підтримку молодих сімей, на якнайшвидшу економічну стабілізацію сімей, подолання бідності в контексті політики соціально-економічних перетворень та стратегії реформ. Президент Віктор Ющенко розпочав свою президентську кар'єру з ігнорування конституційної вимоги про президентські послання (у 2006 році не звертався до Верховної Ради України із щорічним посланням про внутрішнє і зовнішнє становище України), тому парламент ухвалив спеціальну постанову, якою звернув увагу президента на невиконання ним його конституційних повноважень. Тоді у 2009 році у відповідь парламенту було виголошено послання президента «Рух уперед». У цьому посланні президент зосередив увагу на

збільшенні народжуваності та гендерній рівності. За часів правління Віктора Януковича пріоритетними були соціально-економічні відносини, тому у травні 2013 року було ухвалено «Державну цільову соціальну програму підтримки сім'ї до 2016 р.», яка поставила за мету підвищення соціального захисту сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах [11]. За правління президента Петра Порошенка увагу спрямовано на забезпечення вирішення нагальних питань соціального захисту учасників антитерористичної операції та членів їхніх сімей. Зокрема, у п. 2 Указу Президента України від 18.03.2015 № 150/2015 «Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції» визначено порядок забезпечення житлом сімей учасників бойових дій, які загинули (померли) під час проходження служби в районі проведення антитерористичної операції, у разі потреби у поліпшенні житлових умов тощо [12]. Тому вважаємо за необхідне відновлювати гуманістично-патріотичну складову сімейної політики, адже нині вона перевантажена загальносоціальними проблемами. При цьому не можна залишати поза увагою популяризацію сімейних цінностей, пропаганду раціональної статевої поведінки, підготовку молоді до сімейного життя тощо.

Важливу роль у забезпеченні конституційних повноважень Президента України відіграє створена відповідно до п. 28, ч. 1, ст. 106 Конституції України Адміністрація Президента України. Цей орган відповідно до п. 1 Положення про адміністрацію Президента України (затверджено Указом Президента від 02.04.2010 № 504/2010, поточна редакція Указ Президента від 05.07.2016 № 283/2016) є постійним допоміжним органом.

У контексті досліджуваної проблеми важливим видається те, що Адміністрація Президента України здійснює аналіз соціальних, гуманітарних та інших напрямів, готує на розгляд Президентів України пропозиції з питань формування та реалізації внутрішньої і зовнішньої політики держави, спрямованої на дотримання конституційних норм, прав і свобод людини і громадянина у сфері сімейної політики; здійснює контроль за виконанням указів та розпоряджень Президента України; аналізує акти Кабінету Міністрів України, Ради Міністрів АРК, рішення голів місцевих державних адміністрацій; розглядає проблеми за зверненнями громадян тощо.

У складі Адміністрації Президента України діє також Служба з питань звернень громадян, яка забезпечує реалізацію конституційного права громадян України на звернення до посадовців та органів влади. Одночасно здійснюється інформування влади (у цьому випадку – Президента України) щодо проблем, потреб та побажань громадян. У такий спосіб забезпечується

моніторинг громадської думки з найбільш гострих проблемних моментів сімей та їх членів, що надає можливість владі мати зворотний зв'язок із суспільством.

Проте саме існування деяких форм організації окремих елементів взаємодії ще не робить їх роботу ефективною. Служба з питань звернень громадян існує для збирання Адміністрацією Президента України запитів від окремих громадян, а не від активної суспільності – громадських організацій, що докорінно змінює акценти у взаємодії цієї установи з громадськістю. Адміністрація Президента України не отримує опрацьовану й структуровану інформацію, яка б виражала інтереси та потреби організованих груп від громадськості. Натомість працівники Адміністрації самостійно (незалежно та відособлено від суб'єкта подання) опрацьовують і структурують інформацію, що не дає змоги сприймати такі звернення як організовану позицію саме громадськості, а не окремих громадян.

До того ж взаємодія з громадськістю взагалі не належить до пріоритетів діяльності Адміністрації Президента України. Про це свідчить, зокрема, той факт, що взаємодія Адміністрації з органами влади здійснюється за допомогою значно потужніших організаційних форм. Така ж окрема служба діє для забезпечення зв'язків з Конституційним Судом України та представництва інтересів Президента України і створених ним допоміжних органів та служб у судах загальної юрисдикції. Отже, сама концепція організації структури Адміністрації Президента України свідчить про дещо поверхове та недостатньо уважне ставлення до взаємодії законодавчої влади з громадськістю як суб'єктів формування і реалізації сімейної політики.

Для розвитку системи соціального захисту сім'ї, дітей та молоді має значення Указ Президента України «Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини» від 11.08.2011 р. № 811/2011 (поточна редакція Указ Президента від 15.09.2015 № 528/2015) [13]. Цим Указом затверджено Положення про Уповноваженого з прав дитини, створено окремий структурний підрозділ Адміністрації Президента України – відділ забезпечення діяльності Уповноваженого Президента України з прав дитини та на виконання п. 6 Положення про Уповноваженого Президента України з прав дитини розпорядженням Глави Адміністрації Президента України від 14.11.2011 р. № 105 – Громадську консультативну раду з питань захисту прав дитини.

Основними завданнями Уповноваженого Президента України з прав дитини є: постійний моніторинг дотримання в Україні конституційних прав дитини, виконання Україною міжнародних зобов'язань у цій сфері та внесення в установленому порядку Президентом України пропозицій щодо

припинення і запобігання повторенню порушень прав і законних інтересів дитини; внесення Президентом України пропозицій щодо підготовки проектів законів, актів Президента України з питань прав та законних інтересів дитини; здійснення заходів, спрямованих на інформування населення про права та законні інтереси дитини.

Для виконання покладених завдань Уповноважений має право брати участь в опрацюванні проектів законів, актів Президента України з питань прав та законних інтересів дитини; відвідувати спеціальні установи для дітей, заклади соціального захисту дітей та інші заклади, в яких перебувають діти; звертатися до державних органів щодо сприяння вирішенню питань, віднесених до компетенції Уповноваженого та одержувати від них необхідну інформацію, документи і матеріали; вивчати стан роботи із соціально-правового захисту дітей у закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, спеціальних установах для дітей і закладах соціального захисту дітей; взаємодіяти з організаціями, зокрема міжнародними, з питань захисту прав та законних інтересів дитини тощо. Як найбільш наближений до дитини, Уповноважений має також можливість оперативно реагувати на факти порушення прав дитини, особисто беручи участь у відновленні їх, залучаючи до цього необхідних спеціалістів та експертів.

Так, нещодавно з ініціативи Уповноваженого, за підтримки Фонду розвитку ЗМІ Посольства США та Офісу Ради Європи в Україні, громадської організації «Телекритика» було організовано круглий стіл «Діти на телебаченні: як висвітлювати та дотримуватися правил» через порушення прав дитини в ток-шоу СТБ «Один за всіх». Серед ряду пропозицій круглого столу треба, передусім, виокремити вимогу стосовно дотримання ст. 57 Закону про телебачення і радіомовлення, відповідно до якої кожен телеканал повинен мати редакційний статут та редакційну раду (склад редакційних рад на 50% формує засновник, на 50% – творчий колектив). Цей редакційний статут відповідно до закону має містити норми щодо захисту прав неповнолітніх [14].

Громадська консультативна рада з питань захисту прав дитини виступає рівноправним партнером держави у вирішенні соціально-економічних, гуманітарних і політичних проблем. Це дає змогу, по-перше, звільняти державу від виконання окремих надмірно обтяжливих для неї соціальних завдань із збереження високих соціальних стандартів для населення (наприклад, у Німеччині залучення громадських організацій допомагає заощаджувати 30–37% вартості таких послуг для держави); по-друге, легітимізувати рішення органів державної влади (враховуючи потреби населення). На сьогодні в Україні є проблеми, які перешкоджають

реалізації громадських ініціатив та діяльності громадських об'єднань. Про це зазначено в аналітичній записці «Основні тенденції та проблеми реалізації "Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки"». Проблеми полягають у недостатньому залученні представників громадянського суспільства (зокрема із волонтерами) до надання соціальних, медичних та освітніх послуг [15].

6. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ / CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

Підсумовуючи сказане вище, можна констатувати, що інституційна система регулювання питань шлюбу і сім'ї має багаторівневий характер. Центральне місце в ній належить Президентові України як суб'єкту формування і реалізації цього напряму діяльності; тенденція зміни напрямів формування державної сімейної політики в Україні свідчить про розвивальний характер політичного курсу Президента України, зафіксованого у його щорічних посланнях, – від політики, що спрямовувалася на економічну стабілізацію сімей, до збільшення народжуваності, гендерної рівності. Сьогодні інститут послань Президента України знаходиться у стані реформування. Це стосується як його інституційної складової (визначення суб'єктів підготовки послань), так і процедурної складової (встановлення форм, методів, механізмів підготовки) послань.

Встановлено, що для регулювання питань шлюбу і сім'ї утворено: а) інститут Уповноваженого Президента України з прав дитини (відділ забезпечення діяльності Уповноваженого Президента України з прав дитини Адміністрації Президента України та Громадську консультативну раду з питань захисту прав дитини), який має змогу оперативно реагувати на факти порушення прав дитини; б) координаційну раду з питань розвитку громадянського суспільства як рівноправного партнера держави у процесі вирішення соціально-економічних, гуманітарних і політичних проблем, що дає змогу: по-перше, звільнити державу від виконання окремих надмірно обтяжливих для неї соціальних завдань; по-друге, підвищувати якість публічно-правових рішень завдяки врахуванню потреб сімей та їх членів.

Перспективи подальших досліджень. Представлені результати досліджень є початковою ланкою у дослідженні інститутів формування і реалізації сімейної політики в Україні.

7. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] С. М. Вакуленко, «Оптимізація сімейної політики в умовах сучасного українського суспільства», автореф. дис. канд. наук. Харків, Україна, 2007, 20 с.
- [2] Г. Кришталь, Сімейна політика в ЄС – приклад Польщі. *Інститут родини та подружнього життя; Український католицький університет*. [Електронний ресурс]. Доступно: family-institute.org.ua
- [3] Л. М. Мельничук, «Європейський досвід реалізації сімейної політики», *Університетські наукові записки*, № 4(24), с. 432–437, 2007.
- [4] А. Мішин, «Державна сімейна політика як цілісна науково-практична проблема», *Вісник Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту*, № 1/2, с. 17–22, 2010.
- [5] С. В. Ничипоренко, *Молодіжна сімейна політика в Україні*. Умань, Україна: Видавець «Сочінський», 2011, 217 с.
- [6] І. А. Семенець-Орлова, *Сімейна політика: проблема наукової дефініції*. [Електронний ресурс].
Доступно: http://www.rusnauka.com/7_NMIW_2011/Politologia/7_74867.doc.ht
- [7] І. В. Чеховська, «Співвідношення соціальної і сімейної політики: деякі теоретичні і практичні аспекти», *Право та управління*, № 1, с. 465–474, 2011.
- [8] Верховна Рада України (1996, Черв. 28). *Конституція України № 750-VII или 750-18. Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141.
- [9] І. Б. Жилияєв, «Послання президента як інструмент державної політики», *Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право)*, вип. 2/4, с. 394–406, 2006.
- [10] *Офіційний сайт Верховної Ради України*. [Електронний ресурс].
Доступно: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>
- [11] Законодавство України (2016, Лют. 04). *Постанова Кабінету Міністрів України № 40-2016-п, Про затвердження Державної цільової соціальної програми підтримки сім'ї до 2016 року, від 15.05.2013 року № 341*. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341-2013-%D0%BF>.
- [12] Законодавство України (2015, Берез. 18). *Указ Президента України № 150/2015, Про додаткові заходи щодо соціального захисту учасників антитерористичної операції*. [Електронний ресурс].
Доступно: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/150/2015>.

- [13] Законодавство України (2011, Серп.1). Указ Президента України № 811/2011, «Питання Уповноваженого Президента України з прав дитини», *Офіційний вісник України*, 2011, № 63, ст. 2494.
- [14] «Один за всіх», ГО «Телекритика», Нацрада, СТБ, діти і телебачення, круглий стіл, медіа і діти, права дітей, ток-шоу *Права дітей і телебачення: як захищати, а не порушувати*. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/kids/prava>
- [15] *Основні тенденції та проблеми реалізації «національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки»: аналітична записка національного інституту стратегічних досліджень*. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.niss.gov.ua/articles>

THE CONSTITUTIONAL AND LEGAL MECHANISM OF THE PARTICIPATION OF THE PRESIDENT OF UKRAINE IN THE REGULATION OF ISSUES OF THE SLAVE AND FAMILY

Olena Antonova,

Candidate of sciences in public administration,
associate professor parliamentarianism and
political management of the National academy of
public administration under the President of Ukraine,
Kyiv, Ukraine.
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6575-7915>
elenrostan20@ukr.net

Abstract. The article examines the constitutional and legal basis for the participation of the President of Ukraine in the regulation of marriage and family, in particular, it is determined that the function of the President of Ukraine in the sphere of regulation of marriage and family is not defined constitutionally. The role of the President of Ukraine in the regulation of marriage and family is that he, according to the Constitution of Ukraine: a) is a guarantor of constitutional rights and freedoms of a person and citizen, therefore, is obliged to provide state protection of family, childhood, motherhood and fatherhood, social protection and an adequate standard of living families (art. 102); b) ensures the national security of Ukraine, therefore, must take all necessary measures to eliminate threats to stability in the social sphere of society, in particular: ineffective state policies to overcome poverty; unbalanced system of social protection of the population; exacerbation of the demographic situation; the growth of child neglect, homelessness, vagrancy (part 1 of article 106). It has been established that to regulate the issues of marriage and family, a) the institution of the Authorized President of Ukraine on the rights of the child

is established, which is obliged to respond promptly to the facts of violation of the rights of the child; b) a public advisory council on the protection of the rights of the child, as an equal partner of the state in the formation and implementation of family policy. The priority in the regulation of family policy belongs to the Commissioner of the President of Ukraine for the Rights of the Child, who constantly monitors the observance in Ukraine of the constitutional rights of the child, Ukraine's fulfillment of international obligations in this area and submits, in the prescribed manner, to the President of Ukraine proposals to curb and prevent the repetition of violations of rights and legitimate interests child; making proposals to the President of Ukraine on drafting laws, acts of the President of Ukraine on the rights and legitimate interests of the child; the implementation of measures aimed at informing the public about the rights and legitimate interests of the child. The Public Advisory Council on the protection of the rights of the child is an equal partner of the state in solving social, economic, humanitarian and political tasks. This allows, firstly, to exempt the state from the implementation of certain social tasks that are too burdensome for it while maintaining high social standards for the population; secondly, to legitimize the decisions of public authorities (taking into account the needs of the population).

Keywords: family; family policy; Commissioner of the President of Ukraine for the Rights of the Child; annual messages to the Verkhovna Rada of Ukraine; constitutional powers.

КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВОЙ МЕХАНИЗМ УЧАСТИЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАИНЫ В РЕГУЛИРОВАНИИ ВОПРОСОВ БРАКА И СЕМЬИ

Антонова Елена Ростиславовна,
кандидат наук по государственному управлению,
доцент кафедры парламентаризма и
политического менеджмента Национальной академии
государственного управления при Президенте Украины,
Киев, Украина.
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6575-7915>
elenrostan20@ukr.net

Аннотация. В статье рассмотрены конституционно-правовые основы участия Президента Украины в регулировании брака и семьи, в частности определено, что непосредственно функция Президента Украины в сфере регулирования брака и семьи конституционно не определена. Роль Президента Украины в регулировании брака и семьи заключается в том, что согласно Конституции Украины он:

а) является гарантом конституционных прав и свобод человека и гражданина, поэтому обязан обеспечивать государственную охрану семьи, детства, материнства и отцовства, социальную защиту и надлежащий жизненный уровень семей (ст.102); б) заботится о национальной безопасности Украины, поэтому должен принимать все необходимые меры по устранению угроз стабильности в социальной сфере общества, в частности: неэффективную государственную политику по преодолению бедности; разбалансированную систему социальной защиты населения; обострение демографической ситуации; рост детской безнадзорности, беспризорности, бродяжничества (ч. 1, ст. 106).

Установлено, что для регулирования вопросов брака и семьи образованы: а) институт Уполномоченного Президента Украины по правам ребенка, который обязан оперативно реагировать на факты нарушения прав ребенка; б) Общественный консультативный совет по вопросам защиты прав ребенка как равноправный партнер государства в формировании и реализации семейной политики. Приоритетное место в регулировании семейной политики принадлежит Уполномоченному Президента Украины по правам ребенка, который осуществляет постоянный мониторинг соблюдения в Украине конституционных прав ребенка, выполнение Украиной международных обязательств в этой сфере и внесение в установленном порядке Президенту Украины предложений по пресечению и предотвращению повторения нарушений прав и законных интересов ребенка; внесение Президенту Украины предложений по подготовке проектов законов, актов Президента Украины по вопросам прав и законных интересов ребенка; осуществление мероприятий, направленных на информирование населения о правах и законных интересах ребенка. Общественный консультативный совет по вопросам защиты прав ребенка выступает равноправным партнером государства в решении социально-экономических, гуманитарных и политических проблем. Это позволяет, во-первых, освободить государство от выполнения отдельных чрезмерно обременительных для нее социальных задач по сохранению высоких социальных стандартов для населения; во-вторых, легитимизировать решения органов государственной власти (учитывая потребности населения).

Ключевые слова: семья; семейная политика; Уполномоченный Президента Украины по правам ребенка; ежегодные послания в Верховный Совет Украины; конституционные полномочия.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] S. M. Vakulenko, «Optymizatsiia simeinoi polityky v umovakh suchasnoho ukrainskoho suspilstva», avtoref. dys. kand. nauk. Kharkiv, Ukraina, 2007, 20 s.
- [2] H. Kryshchal, Simeina polityka v YeS – pryklad Polshchi. Instytut rodyny ta podruzhnogo zhyttia; Ukrainskyi katolytskyi universytet. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: family-institute.org.ua
- [3] L. M. Melnychuk, «Ievropeyskyi dosvid realizatsii simeinoi polityky», Universytetski naukovyi zapysky, № 4(24), s. 432–437, 2007.
- [4] A. Mishyn, «Derzhavna simeina polityka yak tsilisna naukovo-praktychna problema», Visnyk Ministerstva Ukrainy u spravakh simi, molodi ta sportu, № 1/2, s. 17–22, 2010.
- [5] S. V. Nychyporenko, Molodizhna simeina polityka v Ukraini. Uman, Ukraina: Vydavets «Sochinskyi», 2011, 217 s.
- [6] I. A. Semenets-Orlova, Simeina polityka: problema naukovoï defynitsii. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: http://www.rusnauka.com/7_NMIW_2011/Politologia/7_74867.doc.ht
- [7] I. V. Chekhovska, «Spivvidnoshennia sotsialnoi i simeinoi polityky: deiaki teoretychni i praktychni aspekty», Pravo ta upravlinnia, № 1, s. 465–474, 2011.
- [8] Verkhovna Rada Ukrainy (1996, Cherv. 28). Konstytutsiia Ukrainy № 750-VII yly 750-18. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 1996, № 30, st. 141
- [9] I. B. Zhyliaiev, «Poslannia prezydenta yak instrument derzhavnoi polityky», Stratehiia rozvytku Ukrainy (ekonomika, sotsiologhiia, pravo), vyp. 2/4, s. 394–406, 2006.
- [10] Ofitsiynyi sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>
- [11] Zakonodavstvo Ukrainy (2016, Liut. 04). Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 40-2016-p, Pro zatverdzhennia Derzhavnoi tsilovoi sotsialnoi prohramy pidtrymky simi do 2016 roku, vid 15.05.2013 roku № 341. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341-2013-%D0%BF>.
- [12] Zakonodavstvo Ukrainy (2015, Berez. 18). Ukaz Prezydenta Ukrainy № 150/2015, Pro dodatkovyi zakhody shchodo sotsialnoho zakhystu uchasykiv antyterorystychnoi operatsii. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/150/2015>.
- [13] Zakonodavstvo Ukrainy (2011, Serp. 1). Ukaz Prezydenta Ukrainy № 811/2011, «Pytannia Upovnovazhenoho Prezydenta Ukrainy z prav dytyny», Ofitsiynyi visnyk Ukrainy, 2011, № 63, st. 2494.

- [14] «Odyn za vsikh», НО «Telekrytyka», Natsrada, STB, dity i telebachennia, kruhlyi stil, media i dity, prava ditei, tok-shou Prava ditei i telebachennia: yak zakhyshchaty, a ne porushuvaty. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/kids/prava>
- [15] Osnovni tendentsii ta problemy realizatsii «natsionalnoi stratehii spryiannia rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini na 2016–2020 roky»: analitychna zapyska natsionalnogo instytutu stratehichnykh doslidzhen. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://www.niss.gov.ua/articles>